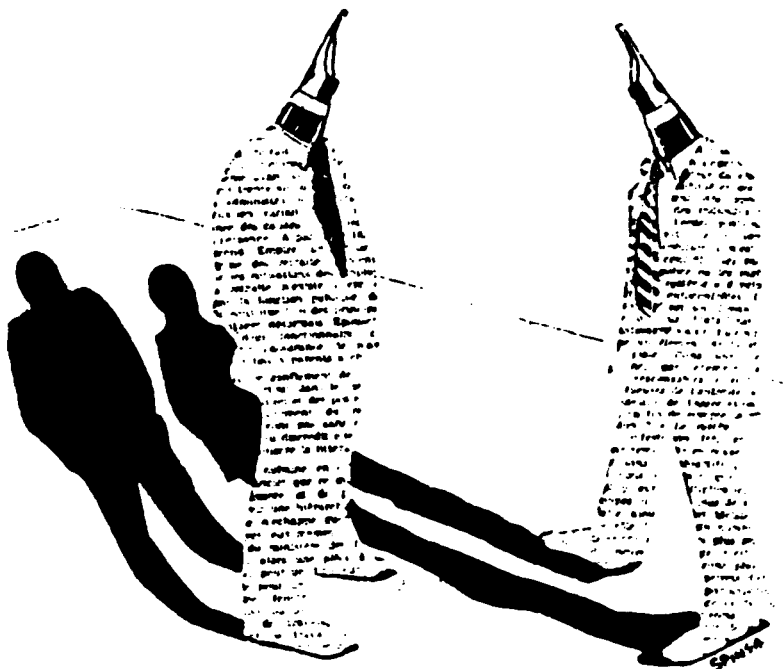

λόγος – αντίλογος – διάλογος

Το Αιγαίο δεν είναι «ελληνικό» είναι η Ελλάδα

1. Θεωρητική προσέγγιση

«Το Αιγαίο είναι η Ελλάδα» είναι μια πρόταση, που δεν αποτελεί παραλλαγή και κατ' ουσίαν επανάληψη του γνωστού και μάλλον απλοϊκού σλόγκαν «το Αιγαίο είναι ελληνικό», αλλά βασίζεται σε μια τελείως αντιθετική πρόσληψη και αντιμετώπιση του προβλήματος.

Η πρόταση «το Αιγαίο είναι ελληνικό» ή «ανήκει στην Ελλάδα» βασίζεται πάνω στην τρέχουσα και διεθνώς κατε-

στημένη αντίληψη περί εθνικής κυριαρχίας και ζωτικού χώρου, όπως αυτές διαμορφώθηκαν από λαούς χερσαίους. Σύμφωνα μ' αυτή την αντίληψη μια χώρα αποτελείται από τη στεριά της, κι όσο για τη θάλασσα αυτή πρέπει να θεωρείται σαν μια έκταση αδέσποτη από ανθρώπους (τα διεθνή ύδατα) εκτός από μια στενή λωρίδα, μια μπορντούρα γύρω από τη στεριά, που ανήκει ως παρακολούθημα σ' αυτή τη στεριά: τα χωρικά ύδατα της κάθε χώρας.

Υπήρξαν όμως λαοί, έθνη ή κράτη θαλασσινά, που καμιά σχέση δεν είχαν με την προεκτεθείσα στεριανή αντίληψη· άνθρωποι που ο ζωτικός χώρος τους εκτεινόταν πάνω από τη θάλασσα. Δε λέω βέβαια ότι αυτοί ήταν αμφίβιοι· και σπίτια είχαν στη στεριά, και οικογένειες και ποικίλες βιοτικές δραστηριότητες. Όμως από τη θάλασσα, πάνω στη θάλασσα, εξασφάλιζαν τα προς το ζην αναγκαία είτε με την αλιεία είτε με τη ναυσιπλοΐα και το θαλάσσιο εμπόριο.

Θα υποστήριζε ποτέ κανείς ότι ο ζωτικός χώρος μιας αράχνης είναι η κώχη ενός επίπλου, η άκρη του απέναντι τοίχου και κάποια κλαράκια στα οποία στηρίζεται ο ιστός της; Όχι βέβαια, αυτά είναι μόνο σημεία στήριξης· ο ζωτικός χώρος της αράχνης βρίσκεται στον αέρα, είναι το τμήμα εκείνο του εναέριου χώρου, στο οποίο εκτείνεται ο ιστός της. Έτσι και με τους θαλασσινούς λαούς, η στεριά τους προσέφερε σημεία στήριξης, αλλά ο ζωτικός χώρος των εκτεινόταν στη θάλασσα, πάνω στην οποία άπλωναν, επύκνωναν, έπλεκαν έναν επικοινωνιακό, συγκοινωνιακό ιστό.

Ο ζωτικός χώρος των αρχαίων Ελλήνων ήταν πολύ περισσότερο η Μεσόγειος παρά οι στεριές που κατείχαν τριγύρω της, κι αυτό όχι μόνο από άποψη τετραγωνικών χιλιομέτρων, αλλά και από άποψη σημασίας. Με τη Γαληνοτάτη Δημοκρατία της Βενετίας το πράγμα γίνεται ολοφάνερο· υπήρξαν περίοδοι που η πρωτεύουσα του κράτους ελάχιστη ενδοχώρα διέθετε, ενώ το ίδιο το κράτος απετελείτο κυρίως από κάστρα χωρίς καθόλου ενδοχώρα (Μονεμβασία, Ραγκούζα, Μεθώνη,

Δυρράχιο κλπ), σημεία στήριξης απλώς για τη θαλάσσια κυριαρχία πάνω στην ανατολική λεκάνη της Μεσογείου. Η Μεγάλη Βρετανία συνδύασε τόσο χερσαία όσο και ναυτική κυριαρχία, όμως η Μούσα τη δεύτερη θεώρησε σπουδαιότερη: *Britannia rule the waves* «Βρετανία εξουσίαζε τα κύματα». Και η Ιταλία του μεσοπολέμου αυτό προσπάθησε: Καλύπτοντας την Αδριατική χάρις στα λιμάνια της δαλματικής ακτής (Φιούμε ή Ριγιέκα, Σπάλατο ή Σπλιτ, Ζάρα ή Ζαρντάρ, Ραγκούζα ή Ντουμπρόβνικ) ονειρεύτηκε να επεκταθεί σ' ολόκληρη τη Μεσόγειο.

Όμως αυτή η θαλασσινή «εθνική κυριαρχία» υπήρξε ανέκαθεν επισφαλής. Διότι τα λιμάνια κι οι ακτές τ' αναγκαία για τη στήριξη της θαλάσσιας κυριαρχίας είναι ασφαλής όσο στην ενδοχώρα κατοικούν είτε ομογενείς είτε πληθυσμοί ανοργάνωτοι και αδύναμοι. Μόλις όμως ανακύψει στην ενδοχώρα κράτος οργανωμένο και δυνατό μοιραία, αργά ή γρήγορα, οι ακτές θα υποκύψουν στη λογική του χερσαίου ζωτικού χώρου και της χερσαίας εθνικής κυριαρχίας. Έτσι έγινε με την Ιωνία όταν δίπλα της ανέκυψεν η περσική αυτοκρατορία, έτσι με τα βενετσιάνικα λιμάνια, όταν την ενδοχώρα τους κατέλαβε η Οθωμανική Αυτοκρατορία, έτσι με τα ιταλικά λιμάνια της Δαλματίας, όταν μετά το 1945 τα κατάρπια η γιουγκοσλαβική ενδοχώρα. Με την πτώση της Βρετανικής Αυτοκρατορίας στο τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου η αντίληψη της χερσαίας εθνικής κυριαρχίας κατέστη πια ντε φάκτο και ντε γιούρε η μοναδική διεθνώς αποδεκτή αρχή κι αυτήν εκφράζει και η διεθνής σύμβα-

ση για τα χωρικά ύδατα των 12 μιλίων.

2. Το πρακτικό ζήτημα

Το Αιγαίο είναι διάσπαρτο από ελληνικά νησιά, έτσι που το αποτέλεσμα φαίνεται να είναι ολόιδιο, είτε πούμε με τη χερσαία λογική (και με τα 12 μίλια) ότι το Αιγαίο «ανήκει στην Ελλάδα», είτε πούμε μαζί με το παρόν σημείωμα ότι «το Αιγαίο είναι η Ελλάδα» που ελπίο μιας ευρύτερης Ελλάδας που ε-κάλυπτε ολόκληρη τη Μεσόγειο. Όμως είναι καλύτερα να ξέρουμε κάποιες προεκτάσεις της μιας ή της άλλης αντίληψης, ακριβώς για να πετύχουμε καλύτερους χειρισμούς σε διεθνές επίπεδο, προκειμένου να μη χάσουμε το Αιγαίο.

α) Η θαλασσινή αντίληψη, που εκτέθηκε προηγουμένως, δεν βρίσκει έρεισμα, καθ' όσον μπορώ να κρίνω, στο διεθνές δίκαιο και στην κατεστημένη παγκόσμια τάξη πραγμάτων. Όμως καλό είναι να τη γνωρίζουμε για μας τους ίδιους και ίσως οι ειδικοί, που θα κληθούν να στηρίξουν τις ελληνικές θέσεις, να βρουν κάποια πατήματα, κάποια παραθυράκια, για να την επαναφέρουν στις συζητήσεις των υπερεθνικών οργάνων και συσκέψεων.

β) Η χερσαία και κρατούσα αντίληψη οδηγεί στην παραδοχή (που την έχουμε ακούσει και επίσημα από τον τότε πρωθυπουργό κ. Μητσοτάκη) ότι και η Τουρκία έχει δικαιώματα στο Αιγαίο, οπότε κι αρχίζει η συζήτηση για το πόσο Αιγαίο πρέπει ν' ανήκει στην Ελλάδα και πόσο στην Τουρκία.

γ) Η χερσαία αντίληψη, άπαξ και γίνει αποδεκτή, θέτει και κάποιο παραπέ-

ρα ερώτημα, που ίσως να μη χωράει μέσα στις διεθνείς παραδοχές περί εθνικής κυριαρχίας, αλλά που δεν παύει να έχει το βάρος του στη διεθνή κοινή γνώμη και τελικά και στη διαμόρφωση ενίοτε καινούργιων εδαφικών καταστάσεων. Το ερώτημα αυτό είναι: Αφού έγινε δεκτό ότι αντικείμενο εθνικής κυριαρχίας και ζωτικός χώρος για ένα κράτος είναι ένας δεδομένος χερσαίος όγκος, μια συμπαγής έκταση στεριάς, τότε παρακολούθημα αυτής της στεριάς πρέπει να είναι μόνο μια θαλάσσια λουρίδα 12 μιλίων, ή κι όλα τα βράχια και νησιά που βρίσκονται μέσα σ' αυτή τη θαλάσσια μπορντούρα;

Δεν ξέρω τι μπορεί να κάνει εναντίον αυτής της κρατούσας αντίληψης περί χερσαίας εθνικής κυριαρχίας μια ελληνική κυβέρνηση, ξέρω όμως και θα πρέπει να γνωρίζουν όλοι οι Έλληνες ότι η αντίληψη αυτή δεν αμφισβητεί μόνο τα νησιά Φώκλαντ ή το Γιβραλτάρ από τη Μεγάλη Βρετανία. Όπως θα πρέπει να ξέρουν επίσης, ότι η πρόταση «Ελλάδα είναι το Αιγαίο» δεν αρκεί να υποστηρίζεται μονάχα από τους Έλληνες ποιητές.

Θανάσης Καλόμαλος